

*Dr Milo Bošković, redovni profesor
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

KRIMINOGENI ZNAČAJ SEKSUALNIH DEVIJACIJA

Rezime: *Granica prihvatljivog ili dopuštenosti u seksualnim odnosima prema kriterijumima: prikladno, prirodno, normalno, uobičajeno i pravno dozvoljivo je dosta neodređena. U savremenim društvima izraženija je sloboda u ličnom ponašanju, što ima za posledicu da se tolerantnije gleda i na neke oblike seksualnosti koje su tradicionalno smatrane perverznim i kažnjivim. Takvi odnosi se tretiraju kao stvar lične slobodne seksualne orijentacije. Međutim, nezavisno od toga, postoji niz oblika zadovoljavanja seksualne požude koji se smatraju abnormalnostima na osnovu tradicionalnih shvatanja i običaja moralnosti sredine, samim tim i univerzalnog pravnog shvatanja, te potrebama izučavanja njihove etiološke osnove i adekvatne društvene, pre svega krivičnopravne, reakcije. Sadržajem teksta obuhvaćena su najbitnija pitanja i oblici seksualnih devijacija koji imaju ili mogu imati inkriminatorska obeležja.*

Ključne reči: *seksualna devijacija, seksualne perverzije, seksualne inverzije, krivično delo.*

1. Pojam i vrste seksualnih devijacija

Da bi danas s dovoljno sigurnosti mogli govoriti o seksualnim devijacijama, nužno je pozabaviti se veoma složenim pitanjima, šta su to prikladni, prirodni, moralno dopustivi, običajno dozvoljivi i pravno nesporni vidovi polnih odnosa i seksualnog zadovoljavanja čoveka. Problem definisanja je tim aktuelniji, jer je granica između prihvatljivog i neprihvatljivog dopuštenosti ili nedopuštenosti, u seksualnim odnosima vrlo tanka, i teško određiva.

Seksualni odnosi su, u osnovi, određeni civilizacijom, kulturom, tradicijom i običajima datog društva. Podstaknut činjenicom da je u njima teško ustanoviti univerzalni model prirodnog, švajcarski psihijatar Blojler misli da u seksualnom životu čoveka nije moguće, ni na jedan način, odrediti granicu normalnog.

Čini se da su, u ovom smislu, istorijski i tradicijom moguće odrediti abnormalni jedino odnosi zasnovani na prisili, prinudi i uceni partnera, te na zloupotrebi porodičnog ili društvenog statusa, dok je izvan tog mnoštvo drugih oblika seksualnog zadovoljavanja, u razmerama bilo kojih od pomenutih kriterijuma (prikladno, prirodno, normalno, uobičajeno i pravno dozvoljivo) krajnje upitno. Međutim, za nauku to ne sme biti problem u traganju za odgovorom. Naprotiv, što je pitanje kompleksniji problem već to je za ozbiljnu nauku dovoljan izazov.

U moralnoj i tradicionalno-religijskoj svesti je društveno devijantnim, opasan, destruktivan, dugo vremena, smatran svaki seksualni akt, pa i heteroseksualni, izuzev onih koji se svode na bračne odnose i reproduktivnu funkciju stvaranja potomstva.. Prema antičkim stoicima, seksualna strast izopačuje čovekov razum. Ovakva shvatanja zadržali su rani hrišćanski mislioci, dok su srednjovekovni teolozi proširili ta mišljenja klasifikujući seksualne odnose na prirodne i ne prirodne.¹

Najtežim se, svakako, smatra pitanje pravne, a posebno krivično pravne regulacije, odnosno inkriminacija pojedinih vidova seksualnog zadovoljavanja. Pravno normiranje, je, uglavnom, svedeno na porodično-pravne i krivičnopravne odredbe, kojima se, razumljivo, bez obzira što su odraz moralnih načela društva, ne mogu u potpunosti regulisati seksualni odnosi u društvu u svim njihovim aspektima.

Kako bi određeno seksualno ponašanje mogli označiti devijantnim, moramo ga posmatrati sa stanovišta, istorijskih, socioloških i kulturoloških uslova u kojima je istaknuta tradicija takvog ponašanja izvedena iz određenih moralnih i etičkih opredeljenja i usvojenih međunarodnih konvencija iz ove oblasti.

Kao što je rečeno pravna regulacija nalazi osnova u drugim društvenim pravilima, ali ona nisu u celini dovoljan osnov za označavanje nekog odnosa čoveka u seksualnom zadovoljavanju i devijantnim. U ovom smislu, većina takvih oblika direktno ne podležu inkriminacijama, ali u većini slučajeva su posredno delinkventno posledične prirode.

---

¹ Po shvatanjima iz ovih vremena bračno stanje i motiv trudnoće sačinjavaju jedinu moralnu osnovu seksualnih odnosa. Bludničenje, silovanje, incest i preljuba smatrani su prirodnim gresima nezakonitog prepuštanja seksualnom zadovoljstvu, dok masturbacija, oralni i analni seks, po njima, predstavljaju mnogo ozbiljnija kršenja prirodnog poretka.

Krivična dela u ovoj oblasti (sex laws) u svetu najrasprostranjenija su u oblastima koje se odnose na sadistički motivisane delikte, incest, opscenost, ilegalnu seksualnu prodaju, pedofiliju i homoseksualnost. Upravo, homoseksualnost, i njena dekriminacija u kaznenom, odnosno legalizacija u porodičnom pravu, navodi na pitanje, veoma aktuelno u savremenom svetu o „pravu na ravnopravnost seksualnih manjina“. Pojam „seksualna manjina“ doveden je u vezu sa zabranom svih oblika diskriminacija. S obzirom na ustavnu odredbu i krivično pravnu normu u kojima se diskriminacija odnosi na nacionalnost, rasu, veroispovest, političko ili drugo ubeđenje, etničku pripadnost, pol, jezik, obrazovanje ili društveni položaj, bez sumnje da homoseksualci, a ni ostale kategorije manjinske seksualne orijentacije njima nisu obuhvaćeni.

Imajući to u vidu, seksualne manjine, ili osobe devijantne seksualne orijentacije, u pravnom smislu osnovnih ustavnih odredbi niti su diskriminisane ni favorizovane u svojim pravima, kao pripadnici posebnih društvenih grupa. Drugo je pitanje kada je reč o pojedinačnom seksualnom ponašanju čije su posledične indikacije delinkventne prirode.

Vremenom su tradicionalna shvatanja o seksualno prirodnim, normalnim, moralno dozvoljivim odnosima, značajno redukovana, mnoge ranije predrasude, tabui i norme relativizovani su, pa se normalnim i prirodnim smatra i svaki heteroseksualni vanbračni odnos. Pomerena je granica normalnosti u odnosu na ranija shvatanja, polovi su izjednačeni u društvenom statusu, mnoge religijske norme i zabrane potisnute su iz života. Naglašena je sloboda u ličnom ponašanju, što ima za posledicu da se drugačije gleda i na neke oblike seksualnosti koje su tradicionalno smatrane perverznim. U mnogim sredinama se i na homoseksualnost gleda tolerantnije. Takvi odnosi se tretiraju više kao stvar lične slobodne seksualne orijentacije nego kao ozbiljan društveni problem.

Međutim, nezavisno od toga, u običajima raznih sredina, pa samim tim i u literaturi, postoji niz oblika zadovoljavanja seksualne požude koji se smatraju abnormalnostima odnosno u stručnom smislu parafilijama. Njihova prihvatljivost i stigmatizacija diktirana je onim što čine religiozna učenja, psihijatrijska nauka i popularna kultura, na nivou univerzalnog, nacionalnog, pa čak i lokalnog tipa.

Pod uobičajenim pojmom seksualnih devijacija smatraju se odnosi i ponašanja pojedinaca i grupa gde se izbegava heteroseksualnost, kao prirodni odnos muškarca i žene u zadovoljenju unutrašnjih emotivnih i bioloških potreba i funkcije produženja vrste. U najtipičnije oblike seksualnih devijacija spadaju oblici polnog opštenja koji su plod prisile muškarca ili podavanja žene bez ljubavi, pa makar oni bili izvedeni i na najprirodniji način

Pod seksualnim nastranostima – parafilijama, kao oblicima seksualnih devijacija, podrazumevaju se abnormalne seksualne sklonosti, odnosno ispoljavanje težnje i zadovoljavanje polnog nagona na neprirodan i, za određenu kulturu i sredinu, moralno neprihvatljiv način, u slučajevima kada je, neki od oblika nastranosti jedini, odnosno isključivi, način seksualnog zadovoljenja.

Postoje veoma raznovrsni i brojni pristupi u kategorizaciji seksualnih nastranosti, ali se one pretežno svode na seksualne inverzije i seksualne perverzije. Seksualne inverzije čine sklonosti i pojave gde je seksualni nagon neprirodno usmeren na subjekat, kao što su: homoseksualizam, pedofilija, narcizam, gerontofilija, zoofilija i nekrofilija. Seksualne perverzije karakterišu neprirodnost uslova pod kojima ličnost doživljava seksualna uzbuđenja, kao što su: mazohizam, sadizam, transvestizam, egzibicionizam, fetišizam, voajerstvo. Najteži oblici seksualnih nastranosti javljaju se u nekim kombinacijama seksualnih inverzija i seksualnih perverzija.

2. Uzroci seksualnih devijacija

U literaturi su prisutni različiti pristupi objašnjenju uzroka pojave. Erotska raznovrsnost se tumači posebnim teorijskim pristupima. Teorija „ispiranja mozga“ objašnjava da u „perverzne“ seksualne aktivnosti ljudi stupaju jer su bili prinuđeni ili podstaknuti na tako nešto; konstrukcionistička teorija to objašnjava razlikom između konvencionalnih i devijantnih ponašanja; psihološki pristupi da je to posledica loših iskustava iz detinjstva, neadekvatna socijalizacija ili rani problemi s identitetom.

Neka shvatanja polaze od toga da je reč o patološkom poremećaju polnih nagona, druga da se radi o rasnim predrasudama i predispozicijama, treća da su uzroci u seksualnoj agresivnosti, sve do mišljenja da je pojava izraz socijalno etiološke prirode, a nikako bolesti ili poremećaja ličnosti. Izvesno, razlike u opisu kriminogenih uticaja kod seksualne delinkvencije potiču i otuda što se pod ovim pojmom podrazumevaju različite vrste delikata, ali se najveći broj istraživanja svodi na delikte silovanja i incesta, a manje na druge oblike koji se obuhvataju pojmom devijacija. Zbog raznovrsnosti motiva zadovoljavanja seksualnih nagona, u vidu inverzija i perverzija su najznačajnije, ali one svakako nisu univerzalni model tumačenja celine pojave. Sve to doprinosi da su faktori uzročnosti u ovoj oblasti ljudskog ponašanja neistraženi i stavovi veoma nepouzđani. Sa sigurnošću, oni se ne mogu pripisati samo jednom faktoru. Odbačene su biološke teorije o hormonalnoj neravnoteži, ali se i s

dosta nepouzdanosti smatraju univerzalno psihogenim. Nije sporno da značajno potiču i otuda, ali je pretenziosno pridavati im opšteuzročno značenje .

Psihološki pristupi su jedan od pravaca objašnjenja. Psihoanalitičari daju primat uzročnosti u ranom psihoseksualnom razvoju. Fiksacija na taj period, prema njima, ima za posledicu seksualno aberantno ponašanje. Osim toga, oni smatraju da seksualno nasilje kod pojedinih osoba može biti uzrokovano nepravilnim porodičnim vaspitanjem u detinjstvu (isuviše autoritativan otac i preterano zaštitnički odnos majke). U tom slučaju kod takve osobe se javlja otpor i mržnja prema osobama suprotnog pola, kao izražena težnja za posedovanjem i dominacijom u seksualnom odnosu.

Bihejvioristi uzroke vide, između ostalog, u enormnoj izloženosti muške populacije erotističnom nasilju, dostupnosti pornografskih sadržaja u štampi, medijima i internetu koji podstiču fantazije i predispozicije psihopatskih ličnosti za ponašanje u realnom životu.

Neki psiholozi, kao B. Reis smatraju da pojava ima kompenzatorni ili simptomatski karakter. Klinička ispitivanja, i pored nekih pokušaja, nisu dokazala neposrednu vezu između psihopatoloških poremećaja teže prirode i seksualno devijantnog ponašanja. Većina osuđenih delinkvenata nisu osobe s psihotičkim dijagnozama ili mentalne retardiranosti. Ipak, pretežno ih karakterišu određene negativne crte karaktera, ili neki od oblika poremećaja ličnosti (psihopatije posebno).

Da je seksualna delinkvencija uslovljena više patologijom u okviru bioloških i psiholoških poremećaja ličnosti govore i podaci o nekim socijalnim obeležjima delinkvenata. Naime, iz statističkih podataka bivših jugoslovenskih republika vidljivo je da je samo 5% manje oženjenih nego neoženjenih izvršilaca, kao i da najveći broj muškaraca koji čine ovu vrstu delikata imaju između trideset i četrdeset godina života. To što, s godinama života, bitno opada i seksualna delinkvencija može se tumačiti istovremenim dejstvom i bioloških faktora (opadanja nagonских potencijala) i socijalnim činiocima (shvatanja moralnih i pravnih posledica akta).

Opšti socijalni faktori uslovljenosti i uzročnosti seksualne delinkvencije prevashodno postoje u tipu kulture i svesti društva o prihvatljivosti te vrste delikata. Ona se neposredno ogleda u efektima preventivnog značaja oblika društvene reakcije, koja je prvenstveno odraz običajnog, tj. sredine prevedena u kaznenu normu i njenu sankciju. Kaznena politika jedne države vezana je time značajno za određen tip kulture. Tamo gde je ona izrazito patrijarhalna i obeležava dominaciju muškaraca duboko je ukorenjeno shvatanje žene kao „legalnog” subjekta zloupotrebe. Na drugoj strani, u kulturama gde su odnosi ravnopravnosti među po-

lovima sa socijalnog i pravnog odnosa neupitni, pitanja prisilnosti ma koje vrste u seksualnim odnosima su izuzetno osetljiva i spadaju u korpus zaštite ljudskih prava i sloboda uopšte.

Situacioni faktori se ne mogu smatrati uzrocima, ali su nesumnjivo određeni uslovi pogodnosti za seksualne devijacije. To mogu biti činioci odnosa zavisnosti ili inferiornosti između izvršioca i žrtve (fizički, porodični, službeni); ograničene mogućnosti prirodnih uslova (zatvorene sredine – vojska, domovi, religijski objekti); kretanje i život u socijalno izopačenoj sredini (model socijalnog učenja).

Neki od socijalnih faktora, kao alkoholizam, deluju kao stimulatívni činilac podsticaja seksualno devijantnih sklonosti, ali ne kao uzrok, čak ni kao uslov, već kao okolnost koja ličnost dovodi u subjektivno stanje spremnosti, nešto što olakšava delikt, jer stanje pijanstva pomaže u prevazilaženju inhibicija kod onih koji su već predisponirani za seksualni akt devijantnog tipa.

Posebним faktorima mogu se odrediti neki činioci porodično patološkog tipa. U stvari za ovu pojavu se vezuju uzroci i u poremećajima porodičnih odnosa, gde se javljaju brojni primeri socijalnih devijacija, od kojih neki direktno utiču na pojave seksualnih devijacija. To se, posebno, odnosi na slučajeve nepravilnog razvoja dece sa primerima neadekvatnih vaspitnih uticaja, sticanja moralnih i estetskih načela, te formiranja psihopatskih ličnosti.

3. Seksualne inverzije

3.1. Homoseksualizam

U širem smislu homoseksualizmom se smatra seksualna orijentacija u relativno trajnom emocionalnom, duhovnom i seksualnom privlačnošću individua istog pola. Poznata je i pod nazivima pederizam/pederastija, uranizam, treći pol. Ženski homoseksualizam se još naziva lezbijska ljubav, sapfizam, tribadija. Termin „homoseksualnost“ nastaje 1869, a u standardni engleski jezik 1897 godine kada je objavljena knjiga Havelocka Ellisa - *Seksualna inverzija* (*Sexual Inversion*).

Smatra se da čovek u svom biološkom nasleđu nosi, pored heteroseksualne, i dispozicije, tj. sklonosti homoseksualne prirode. Koje će se više razviti, zavisi od ličnosti, socijalne sredine gde odrasta i živi i psihostrukture. Kod većine heteroseksualnost postaje trajna orijentacija, ali se kod pojedinaca se taj interes razvija za oba pola, skoro ravnomerno, što se definiše pojmom biseksualnosti.

Homoseksualizam je pojava vekovima izložena preziru, a homoseksualci brutalnom fizičkom tretmanu i progonima, da bi u poslednje

vreme tolerantiji društveni odnos i dekriminacija uzele maha u skoro svim društvima. Naime, veoma dugo, sve do sredine prošlog veka, smatralo se da su kompetetne discipline za proučavanje ove pojave medicina, psihijatrija i psihologija. Predmet proučavanja homoseksualnosti tretiran je kao medicinski patološko ili, u najblažim oblicima, socijalnopsihološki abnormalno.

Istorijat kažnjivosti homoseksualnosti u Evropi vezan je za prvi građanski engleski zakon usvojen 1533. godine, za vreme vladavine kralja Henrija VIII; koji je kažnjavao mušku homoseksualnost. Pre donošenja ovog zakona, crkveni sudovi su osuđivali muškarce homoseksualce na smrt. Dolaskom Meri I Tjudor na vlast, 1533., zakon je povučen, ali ga je kraljica Elizabeta I vratila 1563., kada je postao osnova za celo englesko govorno područje. Poslednje pogubljenje na osnovu ovog zakona izvršeno je 1836., a zakon je konačno promenjen 1861. Homoseksualnost je dekriminativizovana u Engleskoj 1967 godine.

Pre devetnaestog veka, u Americi je homoseksualnost spadala u oblast grešnih činova kojima podležu „slabe“ osobe. Koncept žene ili muškarca koji su homoseksualci nije praktično ni postojao. Otuda su osobe „uhvaćene“ u homoseksualnom činu u to vreme kažnjavane kao „pali“ muškarci i žene, i smatrani grešnicima i zločincima. Homoseksualni čini su izvan zakona u Americi još od kolonijalnih vremena, podlegali su zakonskim kaznama tokom cele američke istorije. Zakone koji zabranjuju homoseksualne aktivnosti uveli su u Ameriku Evropljani. Prvi izveštaji o pogubljenjima osoba koje su se upuštale u homoseksualnu aktivnost sačuvani su u kolonijalnoj Americi već od 1646. godine.

Srbijanski zakonodavac je mušku seksualnost dekriminisao u julu 1994 godine ukidanjem člana 110. st. 3 Krivičnog zakona, odnosno odredbe o protivprirodnom bludu koja je glasila „Za protivprirodni blud između osoba muškog pola počinitelj će se kazniti zatvorom do jedne godine“.

Sa sociološkim proučavanjima, naročito novijeg vremena, homoseksualnost je delom iskoračila iz patološkog modela istraživanja, i sve se više tretira u korpusu nijansi raznih kulturnih varijacija seksualnosti. Izvesna afirmacija i uticaj gej-pokreta i interesa politike uticali su da to pitanje bude pomeren na teren pravne prirode, odnosno u oblast ljudskih i građanskih prava seksualnih manjina, ali se devijantnost pojave u stručnoj i naučnoj literaturi i dalje tretira u fokusu odstupanja od vladajućeg obrasca društvene regulacije seksualnosti.

To što se o homoseksualnosti različito sudi (od psihopatološkog do normalnog) posledica je normativnog poretka društva u oblasti seksualnih odnosa, koji ima mnogo širi značaj od samog polnog akta. Reč je o va-

žnim aspektima temeljnih osnova demografske politike društva, statusa porodice, reprodukcije, odnosa među polovima, definisanja roda i institucionalizacije bračnih i porodičnih odnosa. Otuda formalna i neformalna reakcija na homoseksualnost u jednom društvu proizlazi iz same prirode društva u kojem nastaje, odnosno zavisi od statusa i čvrstine normi kojim su prirodno i kulturno prihvaćeni i uređeni odnosi u sferi seksualnosti. Za poimanje homoseksualizma u našem društvu i njegovu prirodu, van sumnje, mora se imati i stav javnog mnjenja.²

3.2. *Pedofilija i gerontofilija*

Pedofilija je inverzivni oblik seksualne nastranosti, sklonost odraslih prema deci istog ili suprotnog pola. Bečki psihijatar Richard von Krafft-Ebing je opisao pedofiliju prvi put 1896 u knjizi „*Psychopathia Sexualis*“. Sličan oblik patološke seksualne sklonosti prema maloletnicima, naziva se efebofilija.

Pretežno se ispoljava u seksualnoj igri s ženskom ili muškom decom, ili jednima i drugima, zavisno od tipa pedofila. Obično su te igre vezane za kontakte s genitalijama, gledanju gole ženske dece ili slika istih, a u grubljem vidu za pojavu dipolizma – seksualnog zadovoljavanja batinaњem dece ili klasičnog silovanja.

U savremenim uslovima pedofilija je postala pojava organizovane prostitucije i kriminala. Ova pojava ima šire razmere, pa je u mnogim zapadanim zemljama krivično sankcionisana i za delikte učinjene van zemlje. Inkriminacija je uslovljena činjenicom da su mnoga od dece zloupotrebљavana u organizovanoj prostituciji HIV-pozitivna. Po nekim statistikama pedofili poćine blizu 30% svih oblika seksualnih delikata. Posebno su zapažani po zloupotrebi internet-tehnologije i komunikacije. Pre interneta pedofili su koristili poštansku prepisku i razmenu i ilegalnom distribucijom rasturali pedofilske fotografije i porno-filmove. Preko interneta se međusobno povezuju, podstiću i razmenjuju „materijal“. Neke procene govore o tome da ima više od milion sajtove, koji propagiraju seksualno zlostavljanje dece ili zagovaraju seks s decom.

---

² O tome, svakako, dovoljno sudi zajednićki zakљučak istraživanja Gej strejt alijanse (GSA) i Centra za slobodne izbore i demokratiju (CESID) da 70 odsto ispitanika veruje da je homoseksualnost bolest, a da državne i nadležne institucije nisu spremne da govore na temu homoseksualnosti i zaštite prava ljudi homoseksualnih sklonosti. Istraživanje pokazuje da je homoseksualnost kao pojava jedino prihvatљiva ako ostaje u domenu privatnog, a da je svako javno istupanje homoseksualnih osoba za građane Srbije neprihvatљivo. Jedino socijalno prihvatљivo je da su homoseksualci naši sugrađani i sunarodnici, a bilo koji oblik intenzivnije socijalne interakcije je mnogo manje prihvatљiv.

Psihološka istraživanja i objašnjenja uzroka ove pojave veoma su različita. Jedni ih nalaze u strogostima u razvojnim fazama detinjstva. Zbog toga su osobe sklone ovim oblicima anomalija oštećene ličnosti, pune emocionalnih konflikta, koje ne mogu da uspostave normalnu vezu s istodobnim osobama. Prema drugim shvatanjima pedofili su psihoseksualno nezrele ličnosti (muškarci), s dugogodišnjim iskustvom seksualno neuspelih odnosa sa ženama. Takve osobe imaju izraženo osećanje inferiornosti i prikrivenu agresivnu crtu karaktera.

Dugo vremena se za ovu pojavu smatralo da nije u većoj meri problem, jer su osobe sklone toj vrsti nastranosti pretežno senilne i impotentne, s izraženim dispozicijama na infantilnoj i seksualno neurotičnoj osnovi. Istraživanja, međutim, ukazuju da stereotip shvatanja o pedofiliji kao pretežnoj nastranosti starijih osoba nema valjanu osnovu, već da su uzroci u emocionalnim problemima mlađih ljudi ili organskim smetnjama sklerotične i senilne prirode kod starijih osoba, kao i u pojavama kompleksa manje vrednosti i jake zavisnosti.³ U pedofilnoj orijentaciji neka istraživanja, na osnovu Frojdovih postavki, utvrdila su da je najveći broj (skoro polovina) pedofila među onima koji su imali češće kontakte s decom, da četvrtinu čine mentalno defektne osobe, i oko 10% onih koji to čine u alkoholisanom stanju, dok su ostali – seksualno neizdiferencirani. Smatra se, takođe da su pedofili često i impotentne osobe, s lošim heteroseksualnim iskustvima u ranoj fazi razvoja. Jedna trećina je na granici normalne inteligencije, a dve trećine imaju nizak obrazovni i kulturni nivo. Za polovinu se smatra da imaju i homoseksualne sklonosti, a neki i zoofiliji.

U homoseksualnoj pedofiliji žrtve su obično deca između 12 i 15, a kod heteroseksualnih oblika između 6 i 11 godina starosti. U 52% slučajeva devojčice žrtva su u nekom obliku srodstva s delinkventom, dok je taj procenat dečaka zastupljen u 20% slučajeva.

Pojava čini univerzalni problem i inkriminisana s težim krivičnim sankcija, ali i sa neujednačenom kaznenom politikom, od najtežih krivičnih sankcija do nedozvoljive društvene tolerancije praćene blagim ili neodgovarajućim kaznama, ili one uopšte izostaju. Takođe, sve sudske i policijske statistike ukazuju na visok procenat ovakvih pojava, i pred toga, što u većini država postoje zakonski propisi dugih zatvorskih kazni, obavezne psihoterapije, registracija i hemijske kastracije seksualnih delinkvenata.

---

³ Pedofili su, naime, osobe koje karakteriše psihička neuravnoteženost i u 90% slučajeva osobe mlađe od 35 godina. Žene pedofili su, najčešće, srednjih godina.

Upravo iz tih razloga, a i zbog enormnog širenja pojave čiji se akteri organizuju s namerom da se upražnjavanje seksa s decom legalizuje, i traže podršku javnosti za takve ideje, u mnogim evropskim zemljama u predlozima su ili su doneti novi zakoni za suzbijanje seksualnog zlostavljanja dece i maloletnih lica. U takve mere, na primerima Norveške i Danske, pored kazni zatvora i obaveznog psihijatrijskog lečenja propisuju se i druge, kao da se imena i adrese pedofila objavljuju javno, da se kod počinioca ugrade mikročipovi za praćenje pedofila do najdrastičnijih - da se svako osuđen zbog ovog krivičnog dela podvrgne hemijskoj kastraciji.⁴

Pojava suprotna od pedofilije, seksualna orijentacija usmerena prema starijim osobama, naziva se gerontofilija. Manifestuje se kao homoseksualni i heteroseksualni fenomen.⁵ Iako retka pojava, vrlo često je vezana i s nasiljem, odnosno deliktima silovanja. Izuzev kod mentalno retardiranih osoba i lica u alkoholisanom stanju, devijacija je skoro neobjašnjiva s aspekta psihološke i psihopatološke strane, u smislu moguće identifikacije posebne strukture devijantne ličnosti.

3.3. Ostali oblici seksualnih inverzija

Od ostalih oblika seksualnih inverzija poznatije su pojave nekrofilije i zoofilije.

Nekrofilija se javlja kao oblik erotskog u egzibicionom, sadističkom ili seksualnom zadovoljavanju s ljudskim lešinama, uživanje u posmatranju tela mrtvih, ili seksualnih odnosa s njima. Smatra se za najteži mogući patološki poremećaj nagona i pripisuje isključivo sklonosti muškarca. U blažim vidovima (češćim nego sadistički) ispoljava se u melanholičnom odnosu na posmrtno dekore, potrebom bliskosti (intimnosti) s ljudima bednog položaja, bolesnicima, ranjenicima, smrtnicima, održavanja odnosa s osobom dok je u nesvesti ili dok spava i sličnim stanjima. Ovaj oblik nastranosti poznat je kod slabo-

---

⁴ Tako je Tomas Ridi, u avgustu 2003. u SAD osuđen na 1.335 godina zatvora. Posle ekspresnog tronedeljnog suđenja, na 150 godina zatvora osuđen je pedofil Din Artur Švaremler(63), kod koga su nađeni "dosijeji" 36.000 crnpurastih dečaka, a za desetak godina, koliko je on bio aktivni pedofil organizovao 100 sastanka sa mališanima koje je brutalno seksualno zlostavljao.

U julu 2005. u Francuskoj je završeno najveće pedofilsko suđenje u njihovoj sudskoj praksi, a 62 osobe optužene su za učestvovanje u lancu pedofilije, pred sudom u Angerpod optužbom da su od 1999. do 2002. godine silovali 45-oro dece od šest meseci do 15 godina starosti. pojedini učesnici kažnjeni su zatvorskim kaznama do 30 godina.

⁵ Ovde treba imati u vidu da brakovi, ili trajnije veze, između starijih i mlađih osoba nemaju elemente nastranosti, već samo oni slučajevi gde je seksualna požuda moguća isključivo u relacijama odnosa partnera bitno različite životne dobi.

umnih i duševno bolesnih osoba. Nekrofiliju neki teoretičari smatraju samo jednu od varijanti fetišizma.

Zoofilijom (zoorastija) se pojmovno određuje patološki fenomen polnog opštenja sa životinjama. Pojava je poznata još u antičkom svetu, gde su žene seksualno opštile s jarcima, ili u starom Rimu, gde su se prema mitskom predanju, podavale zmijama. U Rimu su, čak, postojale i posebne javne kuće, gde su muškarcima za polno opštenje bile dostupne koze, keruše, guske i druge životinje. Obično je zoofilija socijalno uslovljena i karakteristična za seksualnu orijentaciju pastira u planinama, kod slaboumnih osoba i psihopatskih ličnosti.⁶

4. Seksualne perverzije

4.1. Sadizam i mazohizam

Sadizam i mazohizam ili algolagnija, ispoljavaju se u seksualnom uzbuđenju i zadovoljavanju nanošenjem ili trpljenjem bola ili nekog oblika ponižavanja od strane partnera. Sadisti i mazohisti su osobe suprotnih psihokarakternih osobina. Dok je kod mazohista prisutna pojava nesigurnosti i depresivnosti, sadisti ispoljavaju agresivnost, što je najčešći slučaj kod pojava silovanja. U ređim slučajevima se ove dve pojave uočavaju kod iste osobe, što se manifestuje u naizmeničnim ulogama gospodara i sluge, dželata i žrtve, nadređenosti i podređenosti, s naglašenim varijantama povremene dominacije jedne ili druge komponente.

Sadizam je perverzivni oblik seksualne nastranosti, zadovoljavanje polnih nagona nanošenjem fizičkog ili psihičkog bola partneru. Uzroci ove pojave, prema Frojdu, leže u parcijalizaciji polnog nagona, a po Hornajevoj, u primarno karakternoj perverznoj, na šta utiču i socijalni činioci, do porodično naslednih faktora, na koje upućuje L. Zondi ili modernijih pristupa u teorijama frustracija i teorija neprilagođenosti. Sadisti su, po pravilu, osobe grube, impulsivne, razdražljive i, uopšte, emocionalno labilne naravi, koje s partnerom postupaju veoma okrutno.

Pojava je karakteristična kako za muški tako i za ženski pol, i može biti dvojaka: niskog i visokog intenziteta. U prvom slučaju manifestuje se kao odnos verbalne superiornosti, ponižavanja i nanošenja psihičke boli partneru (agonofilija), a u drugom slučaju – u vidu zadovoljavanja putem davljenja, fizičkog povređivanja i ubistava (homocidofilija). U oba sluča-

---

⁶ Bolesna zavisnost upuštanja u seksualne odnose sa životinjama poznata je i u nekim posebnim oblicima: seksualno uzbuđenje zmijama (ofidiofilija), sa psima (kanofilija), zbog dodira perja (pteronofilija).

ja seksualno se zadovoljenje može ispoljavati na dva načina dodirom ili bez fizičkog kontakta s partnerom. U retkim slučajevima ova pojava može da se odražava i u tzv. antropofagiji, gde osoba doživljava zadovoljstvo samo u izopačenim manifestacijama otkidanja i gutanja mesa partnera, ili takozvanoj strangulaciji, gde se seksualno uzbuđenje doživljava na znake užasa kod partnera (pomodrele usne, blede lice, izbuljene oči i slično), kao i u nekim drugim specifičnim oblicima zadovoljstva uživanje u nesrećama, nezgodama (distihifilija), u vezivanju partnera (bondage), u davanju batina po stražnjici, uživanje u suzama partnera (lakrifilija) strast za škakljanjem (akarafilija), seksualno zadovoljstvo u uriniranju na partneru (uroagnija).

Mazohizam ili odinofilija se ispoljava u dva moguća oblika: podavanju drugom u zlostavljanju i ponižavanju ili samozadovoljavanjem u podnošenju bola. Pojava je poznata i pod nazivom flagelantizam, a njena suština je u seksualnom uzbuđivanju osobe na način kada dopušta da je drugi tuku ili se sama, najčešće, šiba i bičuje.⁷

Mazohisti su, po pravilu, neurotične osobe i po prirodi pasivni, nesigurni i nerealni. Skloni su popuštanju pred svakim vidom ponižavanja partnera, imaju izraženo osećanje krivice i tendiraju samokažnjavanju.

Mazohizam se u nekim pristupima (psihoanaliza) smatra oblikom sadizma, pri čemu osoba kroz trpljenje potiskuje svoje sadističke motivacije. Zato se često koristi pojam sadomazohizam, tretirajući ovaj oblik devijacije jednom te istom pojavom.

4.2. Egzibicionizam

Egzibicionizam, kao nastranost, ispoljava se, skoro isključivo, kod muškaraca u zadovoljavanju pokazivanjem polnih organa ženama, bez namere telesnog dodira.

Kod žena se te pojave javljaju ređe i, uglavnom, u alkoholisanom stanju. Neke vrste egzibicionizma nemaju nastrani karakter. U pitanju su normalni oblici u intimnim heteroseksualnim odnosima – tzv. simbolički egzibicionizam – kao i kod profesionalnog odnosa – erotsko-komercijal-

---

⁷ Manifestuje se u raznim vidovima: mazohizam kod žena (maklenomanija), uzbuđenje u dobijanju batina (mastigofilija), zadovoljavanje opsesivnim maštanjem o tome da bolesniku nedostaje jedna noga (amenotemnofilija), uzbuđenje da bude ubijen, po mogućnosti za vreme polnog čina (autoasasinotofilija), požuda za gušenjem, osoba se uzbuđuje davljenjem sebe (asfiksiofilija), uzbuđenje zbog ponižavanja (astenolagnija), uživanje u povraćanju (emetofilija), polno zadovoljenje u klistiranju (klistrofilija), u vezivanju (vincilagnija), u ljubomori (zelofilija), nesposobnost da se doživi seksualni užitak ako partner ili partnerka ne govori o nekom svom seksualnom činu (naratofilija).

nog karaktera, koji često prelazi u pornografiju. Egzibicionisti su pretežno bezopasni, jer im je dovoljan samo čin vizuelnog utiska, ali ponekada mogu da se služe i pretnjama ili zlostavljanjem drugoga. Neki, pak, slučajevi i oblici opsesivnog erotskog ponašanja mogu imati i potpuni sadistički efekt. U tom slučaju egzibicionisti se ponašaju veoma agresivno. Smatra se da se procenat ovakvih tipova kreće oko 12% slučajeva. Drugi slučaj je znatno češći. Reč je o osobama, koje ređe napadaju druge, nesigurnim u sebe, a pojava se kvalifikuje više povredom javnog morala nego delinkvencijom. Ovde je reč o nastranost cilja, i to ne u vidu ponašanja ozbiljnog ugrožavanja drugoga. Uzrok je često neki od poremećaja ličnosti. Egzibicionisti su najčešće neuravnotežene osobe, afektivno labilne s poremećenim nagonima, kao posledicom psihoseksualne nezrelosti i infantilnosti.

Neki autori smatraju da je kod egzibicionizma prisutna i doza sadizma, tj. uživanja u izazivanju straha kod žena. Naime, misli se da muškarci egzibicionisti pokazuju genitalije ženama za koje osnovano pretpostavljaju da će kod njih taj čin izazvati šok. U suprotnom, u slučajevima kad žena na takve akte ne reaguje, egzibicionisti nisu u stanju da doživljavaju seksualno uzbuđenje.

Osim ovih, postoje i neki drugi oblici egzibicionizma: pedofilski, sklonost prikazivanja nagosti pred decom; senilni, alkoholičarski i patološki; i impulsivni (osobe koje žive u strahu i oslobađaju se straha putem egzibicije).

4.3. Fetišizam

Fetišizam se definiše kao pojava doživljavanja seksualnih uzbuđenja i zadovoljavanja posebnim odnosom prema psihičkim ili fizičkim svojstvima, ili u kontaktu sa stvarima, osoba suprotnog pola. Kod pojave fetišizma seksualni objekt je zamenjen nekim drugim „koji je u vezi s njim, ali je pri tom sasvim nepodesan da služi normalnom seksualnom cilju“ (Frojd). Takav objekt je asocijativni model, koji služi kao simbolična zamenjena normalnom seksualnom subjektu. Svojstven je i normalnim oblicima ljubavi, kao što su, na primer, slučajevi: kod muškaraca odnos prema očima, nogama i dojčkama žene, odnosno kod žena prema inteligenciji, stasu, fizičkim sposobnostima i sličnim svojstvima muškaraca. Međutim, pojava prelazi u patološki tip ponašanja kada fetiš postane potpuna zamenjena, seksualni objekt sâm po sebi. Svi fetiši pretpostavljaju aktivno učešće mašte, pri čemu subjekt doživljava potpuno seksualno zadovoljenje, a ne samo uzbuđenje.

Postoje mnogobrojni oblici fetišima, od kojih su najvećim brojem slučajeva bezazleni. Tako muški fetišisti, obično, radi doživljavanja uzb-

đenja skupljaju delove donjeg veša, čarape, cipele. Ali postoje i veoma nakazni, kriminalni, pa čak i morbidni slučajevi. Tu spadaju primeri uzbuđenja vezanih za maštu silovanja; puštanje insekata po genitalijama; uzbuđivanje osobe od pomisli da će biti živa sahranjena i slične nastranosti i izopačenosti.⁸

Međutim, neki oblici fetišizma imaju kriminalno ili drugo negativno dejstvo i posledice, kao što su pojave: akrotomofilija – seksualno uzbuđivanje scenom amputiranja delova noge ili ruke; asfiksofilija – uzbuđivanje prinudnim prekidom disanja; autasasinofilija – uzbuđivanje izlaganjem sopstvenog života rizicima situacija opasnim po život; erotofonofilija – uzbuđivanje mišlju i delom pokušaja ubistva drugoga.

Fetišisti su skloni alkoholizmu i retko heteroseksualnosti. Postoje dva tipa fetišizma – perverzni, bojažljivi; i tip cinika, sklonog da seče delove tela (kose). Psihoanalitičari ovu pojavu objašnjavaju rodoskrvnim libidom prema majci; drugi – uslovnim refleksom na neka, iskustvena, u podsvesti urezana sećanja doživljaja iz detinjstva. Obrnuta, ali takođe patološka pojava jeste antifetišizam, slučaj kada osoba oseća odvratnost prema nekim svojstvima ili delovima tela partnera.

---

⁸ Fetišizam je često vezan za predmete ili stvari: strast i seksualna požuda prema iglama i drugim šiljatim predmetima (aikmofilija), nagon prema drveću (dendrofilija), ljubav prema kipovima (pigmalionizam), gledanjem prljavštine, blata i prašine, seksualne privlačnosti lutkama ili statuama.

Najčešće je usmeren prema delovima tela partnera: uzbuđuju se u dodiru s velikim grudima ili u stiskanju dojki (mazofilija), maljavim delovima tela, kosi, mirisu; lizanje očnih jabučica partnera, fetiš ženskih genitalija (Yonizam), strast za obrijanim genitalijama (akomoklitika), lizanje anusa (analinkus), strast nad partnerovim nosom (nazofilija), nogama (krurofilija), stražnjicama (pigofilija), kosom (trihopatoofilija), u grickanju ženskog uha (ginotikolobomasofilija), opsesija za partnerom kome nedostaje noga (akromatofilija). Jedna od fetišističkih anomalija je i koprofilija, zadovoljavanje u kontaktu ili osećaju mirisa izmeta osobe suprotnog pola.

Nekada je bolesna strast usmerena na seksualno zadovoljstvo s posebnim osobama: s obrezanima (akukulofalija), s devicama (partenofilija), prostitutkama (pornolagnija), sa nečijom sestrom (sorofilija), medicinskim sestrama (trepteroofilija), sklonost prema poočimu (votrikoofilija), partnerima druge vere, nacije ili rase (alotriorastija), ili kepeca, dece, niskim, malim partnerima (nanofilija), uzbuđivanje gledanjem gojaznih ljudi (anastemafilija), sa ružnim partnerima (tetraofilija), prljavim osobama (mizofilija).

U nekim slučajevima fetišizam se ogleda u posebnom ambijentu seksualnog zadovoljavanja: uživanje u seksu povezanih očiju, (amaurofilija), trljanjem o telo nepoznatih osoba, (aroteurizam), u parkiranom autu (amomaksija), prilikom održavanja javnih govora (laliofilija), uživanje u glasnim zvucima (ligirofilija) uz prisustvo plamena (pirolagnija), u šamponiranju kose (tripsolagnija), zbog telesnih mirisa (bromidofilija).

4.4. *Transvestizam i voajerstvo*

Transvestizmom se označavaju oblici seksualnog zadovoljavanja oblačenjem odeće ili nošenjem stvari osoba suprotnog pola. Ličnosti sklone ovakvim ponašanjima nemaju drugih devijantnih osobina, čak se smatraju i biseksualcima i nežnim osobama. Slična pojava naziva se transeksualizam. Transeksualizam potiče od emocionalnog stanja nezadovoljstva svojim prirodnim polom i rodom. Obuhvata značenje za opis osoba koje imaju hormonalne promene. Pojava je karakterističnija za mušku nego što je za žensku populaciju. To je nešto drugačiji fenomen od transvestite koji se drugačije oblači ali zadržava rodni identitet, dok transeksualac želi da ga promeni hirurškim putem.

Voajerizam je pojava slična egzibicionizmu, a sastoji se u zadovoljavanju gledanjem nage osobe suprotnog pola ili, u patološkoj varijanti, posmatranjem polnog čina između drugih osoba (alopelija), polno zadovoljstvo pri slušanju drugog para pri koitusu (ekuterstvo), uživanje u gledanju partnera kako vodi ljubav s drugim (mikroskopija), zanimanje za opscene slike (grafolagnija), sposobnost da se doživi seksualno uzbuđenje samo ako se aktivno sudeluje u polnom odnosu u kojem sudeluju tri osobe (troilizam) ili samo ako gleda pornografske slike. (piktofilija).

5. **Delinkventna obeležja seksualnih devijacija**

Seksualne devijacije, pogotovu pojedini njihovi oblici, ne samo što podležu neformalnoj društvenoj reakciji, već imaju inkriminatorska obeležja, pretežno prekršaja, ali u nekim slučajevima i krivičnog dela. Reč je o pojavama kojima se bitno povređuju norme javnog reda u društvenom smislu i morala u oblasti seksualnih odnosa. Seksualni odnosi nisu samo odnosi zadovoljavanja fizioloških potreba čoveka, u pitanju su i društveni odnosi, tj. odnosi o kojima sud ima društvo na osnovu tradicionalnih shvatanja i običaja moralnosti sredine.

Teži oblici seksualnih devijacija inkriminirani su tek s pojavom imperija, kada su razmere dostigle vrhunac razvrata. Tako su još u rimskom pravu, pored silovanja, pravnim normama podvrgnute pojave bluda. *Mallues malleficarum* iz 1848. godine inkriminiše „požudu, pohotu, te razbludnost u žena”. Nemački *Constitutio criminalis Carolina* iz 1523. godine, pored silovanja, kao seksualne delikte označava odnose među muškarcima, između žena, nekrofiliju, sodomiju, ali i seksualne odnose izvan braka.

Ova krivična dela su u savremenom zakonodavstvu različito sistematizovana u pojedinim krivičnim zakonicima, pod nazivom krivična dela protiv morala; krivična dela protiv slobode i ljudskog dostojanstva:

protiv polnih sloboda; seksualna krivična dela; protiv seksualnog samopredelenja: protiv javnog morala i pravila pristojnosti; zločini protiv seksualne slobode; dela povrede stida i seksualne časti.

U našem krivičnom zakonodavstvu inkriminisano je više oblika seksualne delinkvencije. pretežno kao grupa krivičnih dela protiv polne slobode. Pre svega to su krivična dela: silovanje, obljuba nad nemoćnim licem, obljuba nad detetom, obljuba zloupotrebom službenog položaja, rodoskrvnenje, nedozvoljene polne radnje, podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa, posredovanje u vršenju prostitucije, prikazivanje pornografskog materijala i iskorišćavanje dece za pornografiju.

Sa stanovišta postojećih krivičnopravnih odredbi, a u vezi seksualnih devijacija, poseban problem ima krivično delo nedozvoljene polne radnje i pitanje homoseksualizma.

U određenom smislu, nedozvoljene polne radnje kod seksualnih devijacija imaju značaj norme kojima su obuhvaćene mnogobrojne radnje, koje napred navedena dela ne sankcionišu. S toga su one više opisnog (primernog) oblika, nego što su konkretno određive. Kako se u literaturi navodi, ovo krivično delo zakonodavac stavlja u akcesorni odnos sa napred navedenim krivičnim delima namerno, jer je za njegovo izvršenje bitno ponašanje učinioca (žrtve su različite po uzrastu i polu) i uslovljeno potrebom fizičkog kontakta izvršioca i žrtve. Motiv učinioca je zadovoljenje u uslovima kršenja postojećih normi seksualnog morala, s tim što je za ostvarenje bića ovog krivičnog dela potrebno da se ostvare neka od zakonskih obeležja navedenih krivičnih dela uz koje je ovo krivično delo vezano.

Drugo, ne manje po značaju, ali daleko aktuelnije po interesu je pitanje inkriminisanja homoseksualizma. Još 1974. godine na Međunarodnom kongresu za krivično pravo u Hagu doneta je rezolucija kojom homoseksualno ponašanje, između odraslih uz obostrani pristanak ne bi trebalo regulisati krivičnim pravom, osim u slučajevima ako je ono: uz upotrebljeno nasilje, iskorišćenost maloletnika od strane odrasle osobe, zloupotreba položaja, gde se homoseksualna ili devijantna aktivnost vrši otvoreno prouzrokujući uznemirenje javnosti i gde homoseksualno ili devijantno ponašanje uključuje prostituciju ili komercijalizaciju.

*Milo Bošković, Ph.D., Full Professor
Novi Sad School of Law*

Criminogenic Significance of Sexual Deviations

Abstract

The limit of the acceptable or of the admissibility in sexual relations according to the criteria: appropriate, natural, normal, customary and legal admissible is quite indefinite. In modern societies, the freedom in personal behavior higher, which results in more tolerant opinion on some forms of sexuality that are traditionally regarded as perverse and punishable. Such relations are treated as a matter of free personal sexual orientation. However, regardless of that, there is still a huge number of forms of satisfying sexual desire that are considered abnormalities based on traditional ideas of morality and customs environment, and therefore universal legal understanding and study of the needs of their etiological basis and adequate social, primarily criminal, reaction. The content of the article includes the most important questions and forms of sexual deviations that have or may have criminal characteristics.

Keywords: sexual deviation, sexual perversion, sexual inversion, criminal offence